

2011
BZN ATLAS

[FORUMSTUK ANTWERPEN]

Aleydis Ceulemans • Veronique Wyckaert • Aykut Makine

Onderzoek naar veranderingen
van jongeren na hun deelname
aan Forumstuk.

1. Inleiding	3
1.1. Forumtheater/Forumstuk	3
1.2. Methodiek	4
1.3. Opzet van het onderzoek	5
2. Methode	6
2.1. Deelnemers	6
2.2. Meetinstrumenten	7
2.2.1. De Utrechtse Coping Lijst (UCL)	7
2.2.2. Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ)	7
2.2.3. Observaties	8
2.2.4. Interviews	8
3. Resultaten	8
3.1. Gegevens verkregen van SDQ	8
3.2. Gegevens van UCL	9
3.3. Observatiegegevens en interviews	10
4. Conclusie	13
Literatuur	14

Inleiding

Hoe kunnen jongeren niet enkel elkaar informeren, hun ervaringen delen maar hoe kunnen ze ook bij elkaar voor gedragsverandering zorgen, andere keuzes maken, hun verantwoordelijkheid opnemen? Dit vormde een echte uitdaging. In het **Forumtheater** van theatermaker **Augusto Boal** vonden we een methode om jongeren elkaar (en volwassenen) te inspireren om hun verantwoordelijkheid op te nemen en keuzes te maken.

BZN ATLAS introduceerde Forumtheater in Vlaanderen na contact met Har Tortike, Nederlands regisseur en bezieler van STUK. STUK is ontstaan in Nederland onder impuls van scholieren en werkende jongeren, die uit ervaring weten wat kindermishandeling is en daar een theaterstuk over gemaakt hebben. Al snel werd dan ook de benaming Forumstuk gebruikt voor Forumtheater dat gebaseerd is op de STUK aanpak. De regisseur heeft een aantal trainingen gevolgd bij o.a. Augusto Boal in Parijs. Bij theatergroep Formaat uit Rotterdam, onder leiding staat van de Antwerpenaar Luc Opdebeeck, liep hij stages.

Na een aantal succesvolle opvoeringen van Forumstuk over geweld in de opvoeding en in relaties begonnen we met 2 nieuwe groepen jongeren aan Forumscènes op basis van het thema 'eerlijkheid'. Dit op vraag van Bond zonder Naam in het kader van de 'wordechtrijk' campagne rond waarden. De jongeren zochten naar verschillende scènes over dit thema op basis van hun persoonlijke ervaringen. Deze scènes kunnen gaan over eerlijkheid ten opzichte van jezelf, onder elkaar, tussen jongens en meisjes, tussen oud en jong, thuis, op straat, op school en in contact met de overheid. Het thema 'eerlijkheid' is een algemeen thema waar iedereen aansluiting bij vindt. Het thema doelt niet meteen naar de individuele problematiek van de jongeren waardoor de effecten van Forumstuk minder duidelijk zijn.

Van maart tot mei 2011 werden er 10 workshops gehouden zowel met jongeren van Krasjeugdwerk Linkeroever (Antwerpen) als met jongeren van Sint Agnes Instituut Hoboken (Antwerpen) en NOVA jongeren. Er werd een onderzoek uitgevoerd bij de deelnemende jongeren naar de impact van Forumstuk op hun denken (bewustzijn/attitudeverandering) en handelen (gedragsverandering). Het gaat natuurlijk om een kleine groep, echte significante resultaten zal men niet kunnen verwachten. Op vrijdag 10 juni 2011 was er voor de medeleerlingen op Sint -Agnes een try- out en op vrijdag 17 juni 2011 volgde er op Linkeroever bij Krasjeugdwerk een try-out voor publiek.

1.1 Forumtheater/Forumstuk

Letterlijk vertaalt betekent forumtheater 'Theater op het marktplein'. Het publiek is het forum en krijgt uiteindelijk de regie over het drama in handen. Een forumvoorstelling bestaat uit twee delen: een door acteurs gespeeld anti-model en een interactief gedeelte. In het anti-model, het model van hoe het niet moet, worden de toeschouwers geconfronteerd met een aantal situaties met een ongewenste afloop. Belangrijk is dat de situaties herkenbaar zijn en dat het publiek zich kan identificeren met de hoofdpersonen.

In het tweede gedeelte kunnen de toeschouwers hun mening geven en enkelen van hen zullen op toneel

een personage vervangen. Dit wordt 'inspringen' genoemd. In het tweede staat de vraag centraal wat het personage had moeten doen om de scène anders te laten aflopen.

Daarbij trachten de acteurs samen met het publiek de vraag te beantwoorden hoe de scène zou moeten aflopen. De nadruk ligt dus op wat het publiek wil bereiken, waarvoor het zich wil inzetten (Mak J., Steketee M., & Tan S., 2006).

Als toeschouwers een personage vervangen, ontstaat er een nieuwe scène. De acteurs proberen zo realistisch mogelijk tegenspel te bieden. Doel van dit inspringen is om een verandering aan te brengen in de situatie. Vervolgens wordt met het publiek besproken of het in het echt zo gaat en wat er nodig zou zijn om in de werkelijkheid ook een verandering aan te brengen (Mak J., Steketee M., & Tan S., 2006).

De verbindingsschakel tussen podium en publiek is de Joker. Hij of zij leidt het tweede gedeelte. De Joker is meer dan een presentator. Hij of zij is zowel goed bekend met het thema van het stuk als met de achtergronden van het publiek. Op die manier kunnen opmerkingen en gedrag van de toeschouwers meteen worden geplaatst. De Joker beschikt over een arsenaal technieken om datgene wat er uit de zaal komt te verwerken. Dit zijn zowel gespreks- als dramatechnieken.

Een belangrijke rol van de Joker is het zorgen voor een open en veilige atmosfeer. Hij of zij moet rekening houden met de drempel die veel mensen en zeker jongeren voelen om te spreken in het openbaar. Dat geldt nog eens extra voor het op toneel komen. De Joker moet kunnen motiveren zonder te dwingen, kunnen uitdagen zonder te provoceren en feedback kunnen geven zonder te oordelen (Mak J., Steketee M., & Tan S., 2006).

Over het effect van participatief drama in het algemeen en Forumtheater in het bijzonder op jonge toeschouwers is de laatste jaren steeds meer bekend geworden. In 2001 en 2003 zijn resp. door de Universiteit van Leiden en de Universiteit van Amsterdam onderzoeken uitgevoerd naar voorstellingen van Forumtheater. De belangrijkste conclusies waren enerzijds dat forumtheater een positief effect heeft op prosociaal gedrag, anderzijds dat effecten versterkt worden door begeleidende activiteiten die op school/ in de inrichting worden aangeboden. Brits onderzoek uit 2003 heeft een preventief effect van participatief drama op risicojongeren aangetoond (Mak J., Steketee M., & Tan S., 2006).

1.2 Methodiek

Centraal in de methodiek staat het presenteren en gezamenlijk oplossen van morele vraagstukken. De scènes die de jongeren speelden zijn gebaseerd op morele dilemma's uit hun eigen levenservaringen. De hoofdpersoon en soms ook een ander personage maken in het stuk een keuze tussen twee waarden. Soms kiezen ze niet en negeren het dilemma. Het dilemma wordt van zoveel mogelijk kanten belicht.

Vertrekpunt van Forumstuk is het filosofische concept waardigheid. Iemands waardigheid bestaat deels uit het eigen zelfbeeld en deels uit het beeld dat anderen van je hebben. Jongeren spelen door middel van Forumstuk bepaalde scènes uit hun nabije leven voor een publiek dat ze niet kennen. Ze laten zien hoe ze met problemen kunnen omgaan. Bijvoorbeeld, neen kunnen zeggen tegen een vriend(in) die je onder druk zet om te stelen.

Hoe je met een probleemsituatie omgaat wordt ook coping genoemd. De reactievormen zijn mede tot stand gekomen door vroege leerervaringen, opvoedingspatronen, persoonlijkheidskenmerken en gedragsstijlen. Coping bestaat uit een aantal reacties (gedachten, gevoelens, en acties) die een individu aanwendt om om te gaan met problematische situaties die hij of zij meemaakt in het dagelijkse leven (Frydenberg, 1997). Copinggedrag wordt gekenmerkt door een zeker mate van stabiliteit, maar is in principe wel veranderbaar. Belangrijke invloed op deze stabiliteit kan worden uitgeoefend door de woon-, werk- en leefomstandigheden van de betrokkenen en de aard van het probleem waarmee men is geconfronteerd.

Als er over dilemma's gepraat wordt (naar aanleiding van het eerste deel van de voorstelling maar ook in het algemeen, bijvoorbeeld in een les) laten de jongeren vaak snel merken welke waarden voor hen belangrijk zijn. Een voorbeeld is dat je nooit en te nimmer je vrienden verraadt. Deze waarde lijkt te staan als een huis en altijd te gelden. In het stuk wordt de waarde vervolgens geconfronteerd met een andere waarde die de groep belangrijk vindt. Een andere waarde kan bijvoorbeeld zijn dat je altijd loyaal bent aan je familie. Ook deze waarde staat als een huis. Maar wat als het niet verraden van je vrienden tot gevolg heeft dat je familie in de problemen komt? Door deze twee belangrijke waarden met elkaar te confronteren, staat de inspringer voor een moeilijke keuze.

Wat Forumstuk hiermee probeert te bereiken is, dat jongeren ervaren dat het om keuzes gaat: je maakt een afweging voor je iets doet, er is niet èèn standaard oplossing die altijd de beste is. Als leerlingen pasklare recepten gewend zijn levert deze ervaring verwarring op bij het spelen van het stuk. Juist dat moment van twijfel aan de geijkte weg is een belangrijk moment in de voorstelling. Op dit moment ontstaat de mogelijkheid om een stap te nemen in de morele ontwikkeling. Deze zal ook gevolgen hebben op het doen en laten van jongeren. Er kan een attitudeverandering optreden en er kan een ander copinggedrag gehanteerd worden in gelijkaardige probleemsituaties.

Bij Forumtheater is het per definitie zo dat er geen oplossingen aangereikt worden. Daarom wordt het stuk ook niet uitgespeeld en heeft het altijd een open einde. Het doel is immers om mensen aan het denken te zetten en niet om te laten zien hoe het moet. Een ander belangrijk kenmerk van Forumtheater is dat het er niet zo heel erg toe doet of de oplossing die het inspringend publiek aandraagt een betere oplossing is of niet. Het gaat om de bereidheid die het publiek heeft om iets te veranderen: vooral de intentie van de inspringer moet gewaardeerd worden. Deze krijgt op voorhand al applaus.

1.3 Opzet van het onderzoek

In het volgende hoofdstuk staan we stil bij de ervaringen van de jongeren die deelgenomen hebben aan Forumstuk. De jongeren hebben deelgenomen aan 10 workshops en twee try-outs voor publiek. Naast de mening en ervaring van de jongeren is het voor het onderzoek belangrijk te weten welke impact hun deelname aan de workshops en de try-outs van het Forumstuk heeft gehad.

Voor het onderzoek werden de 2 groepen vanaf het begin tot de try-out gevolgd door de regisseur en de onderzoeker. De onderzoeker werd aan de jongeren voorgesteld als persoonlijke coach en participeerde mee aan de workshops. Hij bouwde met de jongeren een vertrouwensrelatie op. Hij was aanwezig bij de workshops van beide groepen en kon de vorderingen van de jongeren vaststellen. De opdrachten van

de observator/onderzoeker/ persoonlijke coach is essentieel om de indrukken en de vooruitgang van de jongeren te bestuderen.

In het volgend hoofdstuk trachten we een antwoord te vinden op onze onderzoeksvragen.

Volgende onderzoeksvragen werden opgesteld:

1. Welke waren de moeilijkheden en sterke kanten van de jongeren voor en na hun deelname aan Forumstuk?
2. Is er een verschil in de gehanteerde copingstrategieën bij de acteurs van Forumstuk voor en na hun deelname?
3. Op welke vlakken maken de jongeren veranderingen mee in hun doen en laten?

2. Methode

2.1 Deelnemers

Aan dit onderzoek namen in totaal 10 jongeren deel uit de provincie Antwerpen: 6 jongeren van Krasjeugdwerk Linkeroever en 4 leerlingen van Sint-Agnes (Hoboken). De 2 groepen jongeren namen afzonderlijk deel aan 10 workshops van Forumstuk gevolgd door 2 try-outs. De populatie voor ons onderzoek werd gevormd door 10 meisjes tussen de 13 en 18 jaar. Deze jongeren vulden telkens 2 vragenlijsten in (de UCL en de SDQ) bij de aanvang van de workshops van Forumstuk en na de try-out. Tijdens elke bijeenkomst werden van de jongeren observatiegegevens verzameld. Bij de aanvang werd er ook gepeild naar hun gezinstoestand en naar de relatie met hun ouders, broers en zussen.

Er waren bij de aanvang van de workshops 16 jongeren aanwezig waarvan 6 niet konden deelnemen aan het onderzoek omwille van diverse redenen zoals vroegtijdig stoppen met de workshops, later aansluiten aan de workshops, niet aanwezig zijn tijdens de afnamemomenten, etc. De 10 jongeren hadden de Belgische nationaliteit maar ze waren allen van vreemde origine (Marokko, Angola, Mozambique, Tunesië,...).

De 2 groepen jongeren vormen geen klinische groep en hebben vrijwillig geparticipeerd aan het Forumstuk. De groep van Linkeroever waarvan 6 in het onderzoek zijn opgenomen, zijn verbonden aan Krasjeugdwerk Linkeroever.(hierna genoemd groep 1)

Deze jongeren kwamen telkens een avond in de week na schooltijd naar de jeugdwerking waar de workshops plaatsvonden. Deze jongeren kwamen volledig vrijwillig en konden op elk moment uit het project stappen. De 4 jongeren van Sint-Agnes Hoboken (hierna genoemd groep 2) die opgenomen zijn in het onderzoek namen deel aan de workshops tijdens de schoollessuren. Deze jongeren hebben zich ook vrijwillig aangeboden. Maar de schoolse context had degelijk een ander invloed op hun motivatie. Deze jongeren werden ook geëvalueerd door hun leerkracht.

2.2 Meetinstrumenten

De meetinstrumenten die gebruikt werden in dit onderzoek zijn de UCL (Schreurs, & van de Willige, 1988) en de SDQ (Goedhart, Treffers, & Widenfelt, 2003). Hieronder beschrijven we de vragenlijsten.

2.2.1 De Utrechtse Coping Lijst (UCL)

Deze onderzoekers vatten coping op als een persoonlijkheidskenmerk. Ze gaan ervan uit dat mensen de voorkeur geven aan bepaalde copingstijlen of copingstrategieën over verschillende situaties heen.

‘De doelstelling van de vragenlijst is enerzijds het rubriceren en meten van verschillende vormen van copinggedrag en anderzijds het meer inzicht verkrijgen in de mediërende rol van copinggedrag tussen psychosociale factoren en gezondheidsstoornissen (handleiding UCL, 1993, p.5).

De Utrechtse Coping Lijst (UCL; Schreurs e.a., 1988; 1993) bestaat uit 47 items en meet de volgende 7 coping strategieën: 1) ‘actief aanpakken’, 2) ‘palliatieve reactie’, 3) ‘vermijden’, 4) ‘sociale steun zoeken’ 5) ‘depressief reactie patroon’, 6) ‘expressie van emoties’ en 7) ‘geruststellende gedachten’.

De antwoordcategorieën zijn ‘zelden of nooit, soms, vaak en zeer vaak’, en worden gescoord met 1,2,3,4. Per subschaal wordt een totaalscore berekend.

2.2.2 Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ)

De SDQ is van oorsprong een Engelse vragenlijst die in 1997 ontwikkeld werd door Goodman en in 2000 vertaald werd in het Nederlands door Treffers & van Widenfelt in samenwerking met Goodman (Goedhart e.a., 2003). Goodman verkreeg de vragen uit de SDQ door gebruik te maken van de omschrijving van de symptomen van DSM-classificaties (Diagnostic and Statistical Manual of mental disorders) die relatief vaak voorkomen bij jeugdigen (angst, depressie, gedrags-stoornissen en ADHD). Daaraan werden toegevoegd vragen over problemen met leeftijdsgenoten als indicatie voor psychische problemen.

In ons onderzoek hebben we gebruik gemaakt van de Nederlandse vertaling door Treffers & Van Widenfelt (2005). De vragenlijst bestaat uit 25 vragen die worden gescoord op een drie-puntsschaal: niet waar (0), een beetje waar (1) en zeker waar (2). Samen vormen zij de schalen Emotionele Symptomen, Gedragsproblemen en Hyperactiviteit – Aandachttekort, Problemen met leeftijdsgenoten en Prosociaal Gedrag.

De eerste vier schalen tezamen vormen de schaal Totaal Problemen. De 25 items zijn geformuleerd aan de hand van stellingen (bijvoorbeeld: ‘ik houd rekening met gevoelens van anderen’) en hebben betrekking op de afgelopen zes maanden.

Goodman heeft sommige problemen tegengesteld geformuleerd, bijvoorbeeld handelt impulsief wordt ‘denkt na voor iets te doen’. De betreffende schalen krijgen daardoor een enigszins bipolair karakter; een lage score betekent niet alleen dat er geen problemen zijn, maar ook dat er één of meer sterke kanten zijn (Goedhart e.a., 2003).

Daarnaast zijn er 8 extra vragen over de impact van de waargenomen moeilijkheden op de psychosociale adaptatie. Hierin wordt gevraagd naar de duur van de eventuele moeilijkheden, de mate waarin de

moelijkheden de jeugdige oversteur of van slag maken en de belemmeringen die het kind ondervindt op het gebied van leren op school en vriendschappen. Daarnaast wordt er gevraagd naar de belasting voor anderen. De SDQ voldoet volgens de COTAN aan de minimumeisen die aan diagnostische instrumenten worden gesteld.

2.2.3 Observaties

De jongeren werden geobserveerd aan de hand van een zelf opgestelde vragenlijst naar de hoedanigheid en gedrag van de jongeren tijdens de bijeenkomsten. De gegevens van de observaties gingen over betrokkenheid, omgang met regels, intonaties naar anderen toe, zoeken naar aansluiting bij anderen, omgaan met kritiek, etc.

De observaties konden met een cijfer van 1 tot 4 ingevuld worden voor elk jongere. De cijfers gaven een indicatie in welke mate de jongeren het desbetreffende gedrag vertoonden. De verzamelde gegevens werden als achtergrondinformatie gebruikt. Zo vergelijken we de bevindingen van de persoonlijke coach met de gegevens van de vragenlijsten voor een verificatie. Hierbij konden we kleinere groepen zien vormen en konden we groepsprocessen van nabij volgen.

2.2.4 Interviews

Na de try-out vroegen we aan de jongeren wat hun ervaringen waren. De jongeren werden afzonderlijk bevestigd. Zo werd hen gevraagd of ze de ervaringen die ze hebben opgedaan in de gespeelde voorstellingen ook kunnen gebruiken in een concrete situatie.

3. Resultaten

Hieronder geven we een beschrijving van de resultaten van de vragenlijsten (SDQ en UCL) bij de aanvang en op het einde van de workshops. We hebben ook een itemanalyse uitgevoerd. Hierbij hebben we de antwoorden van alle jongeren op de vragenlijsten die we in het begin hebben afgenomen, vergeleken met de vragenlijsten die ze na de try-outs hebben ingevuld.

We hebben telkens de gegevens voor elke jongere afzonderlijk gerangschikt en dit met een nummering aangegeven. Bovendien hebben we de resultaten ingedeeld in twee groepen waar de jongeren in participeerden.

3.1 Gegevens verkregen van SDQ

Hieronder beschrijven we de algemene grote tendensen die we verkregen hebben van de SDQ. Daarna geven we de resultaten weer van de jongeren op de vragenlijsten (SDQ) die ze voor en na Forumstuk hebben ingevuld.

- Bij **6 van de 10 jongeren** blijkt dat de aanwezigheid van problemen en moeilijkheden gelijk zijn gebleven t.o.v. bij de aanvang van Forumstuk. Dat wil zeggen dat er **geen effect** op het functioneren van de jongeren (zoals gemeten in de gebruikte testen) wordt vastgesteld, m.a.w. de situatie is voor deze jongeren dezelfde gebleven als voor hun deelname volgens SDQ. We kunnen dan besluiten dat

deelname aan FORUMSTUK geen problemen bij deze jongeren heeft veroorzaakt.

- Bij **1 jongere** is de aanwezigheid van problemen en moeilijkheden en de impact, d.w.z. invloed van de problemen op het functioneren ervan, **aanzienlijk gedaald** na deelname aan Forumstuk. Deze jongere heeft baat gehad door haar deelname aan Forumstuk.
- Uit de SDQ vragenlijst blijkt dat bij **3 van de 10 jongeren** de problemen en moeilijkheden zijn **gestegen** na hun deelname aan het Forumstuk. Bij 1 van deze 3 jongeren zien we dat de impact en de invloed van de aanwezige problemen en moeilijkheden op haar leven gedaald is, ook al is bij deze jongere de problemen gestegen.

3.2 Gegevens van UCL

Hieronder geven we de resultaten van de UCL weer van de jongeren die deelnamen aan de workshops en try-out van Forumstuk. De UCL meet de copingstijl van de jongeren. We beschrijven voor elke jongere afzonderlijk het copinggedrag dat ze voor en na Forumstuk hanteerden. De UCL heeft 7 subschalen waarbij het gehanteerde copinggedrag op elk subschaal gescoord kan worden op een vijf-puntschaal van 'zeer laag' naar 'zeer hoog'. Enkel de schalen waarin we een verandering zagen in het copinggedrag van de jongeren werden vermeld. We vermelden welke copinggedrag de jongeren voor en na Forumstuk hanteerden. Voor een juiste interpretatie van de subschalen geven we hieronder de omschrijving ervan weer:

Actief aanpakken, confronteren: de situatie rustig van alle kanten bekijken, de zaken op een rijtje zetten; doelgericht en met vertrouwen te werk gaan om het probleem op te lossen. Bv.: direct ingrijpen als er moeilijkheden zijn (A-schaal).

Palliatieve reactie: afleiding zoeken en zich met andere dingen bezighouden om niet aan het probleem te hoeven denken; proberen zich wat prettiger te voelen door te roken, te drinken of zich wat te ontspannen. Bv.: proberen je te ontspannen (P-schaal).

Vermijden, afwachten: de zaak op zijn beloop laten, de situatie uit de weg gaan of afwachten wat er gaat gebeuren. Bv.: toegeven om moeilijk situaties te vermijden (V-schaal).

Sociale steun zoeken: het zoeken van troost en begrip bij anderen; zorgen aan iemand vertellen of hulp vragen. Bv.: je zorgen met iemand delen (S-schaal).

Depressief reactiepatroon: zich volledig door de problemen en de situatie in beslag laten nemen, de zaak somber inzien, zich piekerend in zichzelf terugtrekken, niet in staat om iets aan de situatie te doen; piekeren over het verleden. Bv.: je volledig afzonderen van anderen (PR-schaal).

Expressie van emoties/ boosheid: het laten blijken van ergernis of kwaadheid; spanningen afreageren. Bv.: je ergernis laten blijken.

Geruststellende en troostende gedachten: zichzelf geruststellen met de gedachte dat na regen zonnenschijn komt, dat anderen het ook wel eens moeilijk hebben of dat er nog wel ergere dingen gebeuren; jezelf moed inspreken. Bv.: je bedenken dat na regen zonnenschijn komt (Handleiding UCL, 1993, p. 14).

Uit onderzoek blijkt dat zelfwaardering, negatief affect en vooral neuroticisme in sterke mate bepaald worden door het hanteren van copingsstrategieën, met name het 'passief reactiepatroon'. Ook het vermijden van problemen heeft een negatief affect: het bevordert het ontstaan van psychische klachten en vermindert het zelfvertrouwen. Daarentegen bevordert actief aanpakken van problemen en het zoeken van sociale steun de zelfwaardering en het positief affect één jaar later (Schreurs, & van de Willige, 1988). Voor actief aanpakken bestaat ook een positief verband met gevoelens van zelfwaardering en adequaat functioneren en een negatief verband met neuroticisme, neurosomatisme, depressieve- en insufficiëntiegevoelens en angstdispositie.

We baseren ons voor deze bevindingen op 3 schalen met name de A-schaal, de V-schaal en de S-schaal. De schalen geven aan of de jongeren situaties actief aanpakken, vermijden/ ontkennen en/of hulp gaan zoeken. Aan de hand van deze schalen kunnen we bekijken of de jongeren door Forumstuk situaties anders aanpakken en hun zelfwaardering, zelfvertrouwen veranderd is.

Hieronder beschrijven we eerst de algemene bevindingen aan de hand van de 3 schalen van de UCL die we hierboven hebben vermeld. Verder hebben we voor elk jongere de veranderingen na hun deelname in een tabel gegoten die we verder niet in onze bevindingen opnemen omwille van de complexiteit ervan.

- Bij **4 van de 10 jongeren** zien we voor de 3 schalen waarop we ons hebben gebaseerd een **positieve verandering** in hun copinggedrag en bevordering van het zelfvertrouwen en de zelfwaardering na hun deelname aan Forumstuk.
- Bij **3 van de 10** is er **geen duidelijke verandering** op te merken na hun deelname aan Forumstuk.
- Bij **3 van de 10** merken we een **lager zelfbeeld** op na hun deelname aan Forumstuk. Twee van deze jongeren behoren tot de groep die vanuit de schoolse context participeerden aan Forumstuk.
- Jongeren die **buiten een schoolse context** participeren scoren beter, mogelijks zijn zij intrinsiek meer gemotiveerd met een positief gevolg voor hun zelfbeeld.
- **6 van de 10 jongeren** gaan na hun deelname aan Forumstuk anders om met sociale steun zoeken. Bij 3 van de 6 jongeren zien we een bevordering op het vlak van troost en begrip zoeken bij anderen of hulp vragen. Bij 2 jongeren zien we dat ze minder hulp of troost zijn gaan zoeken maar deze nog gemiddeld zijn voor hun normgroep. Enkel bij 1 jongere zien we duidelijk een vermindering van sociale steun zoeken na deelname aan Forumstuk. We kunnen hieruit besluiten dat bij **5 jongeren van de 6 de zelfwaardering gemiddeld of hoger is geworden** na hun deelname.
- Bij **4 van de 10 jongeren** merken we op dat ze opmerkelijk minder situaties uit de weg gaan of afwachten wat er gaat gebeuren. **3 van de 10** laten na hun deelname aan Forumstuk de zaak zijn beloop gaan. Voor de **3 andere jongeren** merken we geen verschil op.

3.3. Observatiegegevens en interviews

Aan de hand van observatie en persoonlijke gesprekken met de deelnemers werd gepeild naar hun bevindingen. Welke leereffecten hebben de jongeren ondergaan tijdens de workshops van Forumstuk en hun deelname aan de voorstelling voor een publiek? De persoonlijke coach die aanwezig was op de workshops, eetmomenten, nabesprekingen en try-outs kon vanuit zijn vertrouwenspositie gedragsmatige veranderingen vaststellen bij de jongeren. Deze gegevens worden hieronder beschreven.

Groep 1 :

- **Persoonlijke bevindingen van jongere 1:**
 - Ze is er mentaal sterker van geworden. Ze heeft geleerd dat je niet verlegen hoeft te zijn.
 - Ze vindt Forumstuk leuk om te spelen. Vroeger had ze een hekel aan theater.
 - Ze is meer open voor mensen die ze niet kent.
 - Ze vindt dat ze vooruitgang heeft geboekt op 'Nederlandse expressie', een vak op school, door mee te spelen aan Forumstuk.
 - Ze zou graag in de toekomst verder deelnemen aan Forumstuk.
- **Persoonlijke bevindingen van jongere 2:**
 - Ze vond het een zeer leerrijke ervaring en zou graag in de toekomst terug meedoen met Forumstuk.
 - Ze heeft geen veranderingen of invloeden gemerkt van Forumstuk op haar leven.
- **Persoonlijke bevindingen van jongere 3:**
 - Ze wil in de toekomst verder meedoen aan Forumstuk.
 - Ze denkt/ heeft de indruk dat anderen van de groep er zelfzekerder zijn van geworden.
 - Voor haar heeft het deelnemen geen duidelijke invloed gehad.
- **Persoonlijke bevindingen van jongere 4:**
 - Ze vond het zeer leuk om mee te doen aan de workshops.
 - Ze wil niet voor een publiek spelen en heeft daarom niet deelgenomen aan de try-out.
 - Geen veranderingen of invloed van Forumstuk op haar leven.
- **Persoonlijke bevindingen van jongere 5:**
 - Ze voelt zich niet meer verlegen voor een publiek.
 - Ze staat sterker in haar schoenen en voelt zich beter in haar vel.
 - Ze is opener.
 - Ze heeft geleerd om te improviseren en dat het niet erg is om fouten te maken.
 - Ze vindt van zichzelf dat ze beter heeft leren spreken (Nederlandse taal).
 - Ze wil in de toekomst verder meedoen aan Forumstuk.
- **Persoonlijke bevindingen van jongere 6:**
 - Ze is nu meer open voor nieuwe ervaringen.
 - Ze speelt makkelijker voor een publiek.
 - Op sociaal vlak heeft ze de indruk dat ze vooruit is gegaan.
 - Ze wil in de toekomst meedoen aan Forumstuk en nog eens optreden voor een publiek.

Groep 2:

- **Persoonlijke bevindingen van jongere 7:**
 - Leuke en leerrijke ervaring.
- **Persoonlijke bevindingen van jongere 8:**
 - Het is een zeer leuke ervaring. Zij wil in de toekomst meedoen maar ze heeft het druk (werk) waardoor het voor haar niet mogelijk is.
 - Ze vond het moeilijk om een scène voor een publiek te brengen. Het vraagt veel inspanning.
 - Voor haar is het een oefening voor in de praktijk (dagelijkse leven). Forumstuk is voor haar de mogelijkheid om te oefenen voor bepaalde situaties die kunnen gebeuren in het dagelijkse leven.
 - Ze heeft meer zelfvertrouwen en is sterker geworden door Forumstuk.

- **Persoonlijke bevindingen van jongere 9:**
 - Forumstuk heeft geen merkbare invloed gehad op haar leven.
 - Ze legt wel beter en sneller contact met anderen.
 - Ze had verwacht dat het publiek de spelers gingen uitlachen wat niet gebeurd was.
 - Ze durft nu meer en legt gemakkelijker contact.
 - Vooral de improvisatie zorgt dat je betrokken bent bij de scènes.
- **Persoonlijke bevindingen van jongere 10:**
 - Geen duidelijke impact van Forumstuk op haar leven.
 - Het is interessant en leuk om mee te doen aan Forumstuk.
 - Forumstuk heeft vooral invloed gehad op school maar niet in haar dagelijkse leven.

Bevindingen persoonlijke coach:

Via het project van Bond Zonder Naam kwam ik voor het eerst in aanraking met het Forumstuk. Dit was allemaal nieuw voor me en wat ik zag bij de jongeren was immens. De helft van de deelnemende jongeren hadden eerder een voorstelling van Forumstuk bijgewoond. Ze waren zo enthousiast dat ze zelf een voorstelling van Forumstuk wilden uitwerken. Door het enthousiasme van deze jongeren waren ook anderen geïnteresseerd in het project. Hierdoor breidde de groep uit.

De prestaties op de try-outs waren fenomenaal. Ik wil hierbij vermelden dat deze jongeren geen enkele acteerles en/of opleiding achter de rug hadden. Uit mijn bevindingen maak ik een onderscheid tussen de jongeren die deelnamen vanuit de schoolse context en de jongeren vanuit het jeugdwerk na de schooluren. Beide groepen deden op vrijwillige basis mee aan het project. De jongeren uit het jeugdwerk moesten extra gemotiveerd zijn om na een vermoeide schooldag deel te nemen aan de workshop. Deze jongeren maakten veel vooruitgang op gedragsmatig en cognitief vlak. Naar het einde van de workshops geloofden de jongeren zo hard in zichzelf dat ze dat wilden laten zien aan anderen. Een van de jongeren die zo verlegen was om voor een publiek te spelen kon men daarna moeilijk van het podium afkrijgen. Bovendien stelde ik vast dat de jongeren op een meer volwassen wijze omgingen met elkaar.

Deze jongeren zouden graag in de toekomst verder meedoen aan projecten van Forumstuk voor zover het voor hun mogelijk is. De scènes die de jongeren speelden waren gebaseerd op hun ervaringen en belevenissen. Tijdens de workshops merkte je dat het algemene thema "eerlijkheid" vertaald werd in scènes die gingen over oneerlijkheid, onrecht, liegen. De scènes waren uit hun leven gegrepen en ze speelden ze met volle overtuiging.

De jongeren vanuit de schoolse context waren eveneens gemotiveerd maar ze stonden wel onder meer groepsdruk. De jongeren moesten eerst aangemoedigd worden om deze groepsdruk te doorbreken. Dat kwam vooral voort uit schaamte om door andere leerlingen misprezen te worden. Na de try-out reageerden de deelnemende jongeren stomverbaasd toen het publiek (leerlingen van school) hun prestaties loofden. Dit had een positief effect op hun zelfvertrouwen en zelfbeeld. Volgens mij heeft Forumstuk geen enkel van deze jongeren onberoerd gelaten.

4. Conclusie

De jongeren waren bereid om deel te nemen aan het onderzoek. Er werd aan de hand van een informed consent de toestemming gevraagd van de jongeren en van de ouders voor de deelnemers jonger dan 18 jaar.

De SDQ en de UCL brengen gelijkaardige tendensen in attitudeveranderingen. Ook bij de bevindingen van de persoonlijke coach zien we dat de bevorderingen vooral terug te vinden zijn bij de deelnemers van groep 1. Wat we vooral opmerken is dat de jongeren meer in zichzelf zijn beginnen geloven en hierdoor meer zelfwaardering en zelfvertrouwen ontwikkelden. Dit had een **positief effect** op vele vlakken: schoolse prestaties, vastberadenheid in je eigen kunnen en doen, zichzelf kunnen zijn, weerstand kunnen bieden, Door het beperkt aantal deelnemers kunnen deze stellingen niet statistisch, wetenschappelijk onderbouwd worden doch vinden hun oorsprong voornamelijk in de observaties.

De jongeren krijgen aan de hand van Forumstuk **vele hulpmiddelen** aangereikt om in de toekomst bewuste beslissingen te nemen. Als iemand in een bepaalde probleemsituatie de kans krijgt om dat probleem in een andere, fictieve omgeving te plaatsen, kan hij het op een heel andere manier beleven en nieuwe manieren om het op te lossen, ontdekken. Juist door het creëren van afstand tussen werkelijkheid en spel, kan de persoon zich van het probleem losmaken en zich bewust worden van zijn eigen rol in het ontstaan van het probleem. Hij krijgt de kans afstand te nemen van het probleem, zijn mening erover te veranderen, op nieuwe ideeën te komen en andere mogelijke oplossingen te vinden om uit de moeilijke situatie te geraken.

De methode van Forumtheater illustreert perfect hoe zinnig het gebruik van spel kan zijn voor het oplossen van problemen. **Uit onze resultaten blijkt dat 4 op 10 jongeren die deelnamen aan Forumstuk erna een betere copingsstrategie hanteerden dan voor ze begonnen met Forumstuk.** Dit wil zeggen dat de jongeren hebben geleerd om de problemen op een creatieve en hoogst persoonlijke wijze aan te pakken zodat positieve resultaten worden verkregen. Door het naspelen van een situatie waarin het probleem ontstond, moeten de 'toneelspelers' strategieën die ze eerder, zonder succes, gebruikt hadden herzien. Daarna kunnen ze met nieuwe voorstellen komen. In dat geval kunnen we spreken van een herformulering, een omzetting van het probleem.

In dit onderzoek werden met klinische schalen een niet- klinische doelgroep onderzocht. Het was dan ook te verwachten dat de resultaten van de vragenlijsten geen duidelijke effecten laten zien in tegenstelling tot onderzoek bij een klinische groep met schade waar wel duidelijkere effecten kunnen uit afgeleid worden. Het zou interessant zijn om een onderzoek te doen bij een klinische doelgroep waarbij Forumstuk specifiek gaat over problemen zoals geweld in jonge relaties, kindermishandeling, depressies, ... waar jongeren mee te maken hebben.

Wel bleek dat bij deze niet-klinische groep het werken met een **persoonlijke coach/onderzoeker** die observeert, participeert, persoonlijke gesprekken voert met de deelnemers zeker een **toegevoegde waarde** heeft. De bevindingen van de onderzoeker zijn zeer waardevol.

Daar waar het gaat om met Forumstuk beweging in waarden en normen te genereren toonde dit onderzoek aan dat de gebruikte schalen te grof zijn om in de range van het normale te scoren.

We dienen verder op zoek te gaan naar instrumenten die fijner scoren, die de effecten testen op de morele ontwikkeling, de mondigheid, de sociale en relationele vaardigheden.

Literatuur

Elling, M.W., Minderaa, R.B. (2009). Zicht op kennis, beschikbare diagnostische instrumenten en interventies voor de jeugd-ggz, deel I, beschrijving. Amsterdam: Landelijk Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie.

Goedhart, A., Treffers, F. & Widenfelt, B., (2003). Vragen naar psychische problemen bij kinderen en adolescenten: de Strengths and Difficulties Questionnaire. Maandblad Geestelijke Volksgezondheid. 58, p. 1018-1035

Cuyvers, G. (2001). Psychopathologie. Deurne: Wolters Plantyn.

Schreurs P.J.G., Willige G., Tellegen van de B., Brosschot J.F. De Utrechts Coping Lijst: UCL (UCL'93), Lisse: Swets&Zeitlinger, 1988; 1993.

Mak J., Steketee M., & Tan S. (2006). Vier je mee? Forumtheater als bijdrage aan de morele ontwikkelen van jongeren. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Schreurs, P.J.G., & van de Willige, G. (1988). Omgaan met problemen en gebeurtenissen: De Utrechtse Copinglijst (UCL). Lisse : Swets & Zeitlinger.

www.bznatlas.be • www.stichtingstuk.com • www.wordechtrijk.be • www.bzn.be

Contacteer ons

BZN Atlas • Julius De Geyterstraat 57 • 2020 Antwerpen (Kiel) • +32 3 260 68 69
bznatlas@bzndestobbe.be

Bond zonder Naam • Sint-Jacobsmarkt 39 • 2000 Antwerpen • +32 3 201 22 10
bnz@bnz.be

Bond zonder Naam is ISO 9001 gecertificeerd.